

נשי עשו

Esav's Wives

לע"נ ליבא ביילע בת משה ז"ל

(1) בראשית ד, יט-כג

(יט) ויקח-לו לְמֶךְ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָת עֲדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית עִלָּה: (כ) וַתֵּלֶד עֲדָה אֶת-יִבְלָה הִוא הִיא אִמִּי יִשְׁבַּח אֱהֶל וּמִקְנָה: (כא) וְשֵׁם אֶחָיו יִבְלָה הִוא הִיא אִמִּי כָל-תַּפֵּשׁ כְּגֹדַר וְעֹגֵב: (כב) וְעִלָּה גַם-הִוא יָלְדָה אֶת-תִּיבֹבֶל קָנָן לִטָּשׁ כְּלָחָרָשׁ נַחֲשֶׁת וּבְרוֹל וְאַחֲזֹת תִּיבֹבֶל-קָנָן גַּעֲמָה: (כג) וַיֹּאמֶר לְמֶךְ לְנָשָׁיו עֲדָה וְעִלָּה שְׁמַעַן קוֹלִי נָשִׁי לְמֶךְ הָאִזְנָה אִמְרָתִי כִּי אִישׁ הָרָגְתִּי לְפָצְעִי וַיֵּלֶד לְחַבְרָתִי:

(2) בראשית כא, כא

וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַּר פָּאָרָן וַתִּקַּח-לוֹ אִמּוֹ אִשָּׁה מֵאֲרָץ מִצְרַיִם:

(3) בראשית כב, כ-כד

(כ) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּגֵד לְאַבְרָהָם לֵאמֹר הִנֵּה יָלְדָה מִלְכָּה גַם-הִוא בְּנִים לְנַחֲזֹר אַחִיךָ: (כא) אֶת-עֹיִן בְּכֹדֹ וְאֶת-בִּזּוֹ אֶחָיו וְאֶת-קִמּוּאֵל אִמִּי אֲדָם: (כב) וְאֶת-כְּשֹׁד וְאֶת-חֲזוֹ וְאֶת-פִּלְדֵּשׁ וְאֶת-יִדְלָף וְאֶת בְּתוּאֵל: (כג) וּבְתוּאֵל יָלַד אֶת-דְּבִקָּה שְׁמִנָּה אֵלֶּה יָלְדָה מִלְכָּה לְנַחֲזֹר אַחִי אַבְרָהָם: (כד) וּפִילְגִּשׁוֹ וְשִׁמְהָ רָאוּמָה וַתֵּלֶד גַּם-הִוא אֶת-טֶבֶחַ וְאֶת-גִּחִם וְאֶת-תַּחֲשׁ וְאֶת-מַעֲכָה:

(4) בראשית כה, א-ו

(א) וַיִּסָּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשִׁמְהָ קְטוּרָה: (ב) וַתֵּלֶד לוֹ אֶת-זִמְרָן וְאֶת-יִקְשָׁן וְאֶת-מִדְּן וְאֶת-מוֹדֵן וְאֶת-יִשְׁבָּק וְאֶת-שׁוּחַ: (ג) וַיִּקְשָׁן יָלַד אֶת-שִׁבְאָה וְאֶת-דָּדָן וּבְנֵי דָדָן הֵיוּ אֲשׁוּרִים וְלִטְוּשִׁים וְלְאֻמִּים: (ד) וּבְנֵי מִדְּן עֵיפָה וְעִפְרָה וְחִנֹּךְ וְאֲבִידָע וְאֶלְדָּעָה כָּל-אֵלֶּה בְּנֵי קְטוּרָה: (ה) וַיָּתֵן אַבְרָהָם אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ לְיִצְחָק: (ו) וְלִבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנַת וַיִּשְׁלַח־ם מֵעֵל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדָנּוֹ חַי קְדָמָה אֶל-אֶרֶץ קָדֶם:

(5) בראשית כה, יב-יח

(יב) וְאֵלֶּה תִּלְדֹּת יִשְׁמָעֵאל בֶּן-אַבְרָהָם אֲשֶׁר יָלְדָה הָגָר הַמִּצְרַיִת שְׁפָחַת שָׂרָה לְאַבְרָהָם: (יג) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדֹתָם בְּכֹר יִשְׁמָעֵאל נָבִית וְקֹדָר וְאֲדָבָאֵל וּמִבְשָׁם: (יד) וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשָּׂא: (טו) חֶדְד וְתִימָא וְיֹטוֹר נָפִישׁ וְקִדְמָה: (טז) אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם בְּחִצְרֵיהֶם וּבְטִירֹתָם שְׁנֵים-עָשָׂר נְשִׂאִים לְאֻמָּתָם: (יז) וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מֵאֵת שְׁנֵה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים וַיָּגֻעַ וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף אֶל-עַמּוּי: (יח) וַיִּשְׁכְּנוּ מִחוּלָּה עַד-שׁוֹר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶבְרָה אֲשׁוּרָה עַל-פְּנֵי כָל-אֶחָיו נָפַל:

(6) בראשית כה, כ

ויהי יצחק בן-ארבעים שנה בקחתו את-רבקה בת-בְּתוּאֵל האֲרָמִי מִפְּדֹן אֲרָם אחות לבן האֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה:

(7) בראשית כו, לד-לה

(לד) ויהי עֶשָׂו בן-ארבעים שנה ויקח אִשָּׁה אֶת-יְהוּדִית בַּת-בָּאָרִי הַחֲתָנִי וְאֶת-בְּשֵׁמֶת בַּת-אֵילָן הַחֲתָנִי: (לה) וַתְּהִינן מִרְתֵּי רֹחַ לְיִצְחָק וּלְרִבְקָה:

(8) בראשית כח, ח-ט

(ח) וַיֵּרָא עֶשָׂו בִּי רְעוּת בְּנוֹת כְּנָעַן בְּעֵינָי יִצְחָק אָבִיו: (ט) וַיֵּלֶךְ עֶשָׂו אֶל-יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת-מַחֲלָתוֹ בַּת-יִשְׁמָעֵאל בֶּן-אֲבִרָהָם אֲחוֹת נְבִיּוֹת עַל-נָשָׁיו לוֹ לְאִשָּׁה:

(9) בראשית לו, א-ה

(א) וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת עֶשָׂו הוּא אָדוֹם: (ב) עֶשָׂו לָקַח אֶת-נָשָׁיו מִבְּנוֹת כְּנָעַן אֶת-עֵדָה בַּת-אֵילָן הַחֲתָנִי וְאֶת-אֱהֻיבָמָה בַּת-עֵנָה בַּת-צִבְעוֹן הַחֲתָנִי: (ג) וְאֶת-בְּשֵׁמֶת בַּת-יִשְׁמָעֵאל אֲחוֹת נְבִיּוֹת: (ד) וַתֵּלֶד עֵדָה לְעֶשָׂו אֶת-אֱלִיפָז וּבְשֵׁמֶת יֵלֶדָה אֶת-דִּעוּאֵל: (ה) וְאֱהֻיבָמָה יֵלֶדָה אֶת-עִישׁ יַעֲוֹשׁ וְאֶת-יַעֲלֵם וְאֶת-קָרַח אֱלֶּה בְנֵי עֶשָׂו אֲשֶׁר יִלְדוּלוֹ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

Questions:

- 1) Why does עֶשָׂו marry **two** women when he reaches 40? Neither יִשְׁמָעֵאל, אֲבִרָהָם nor his father were polygamous.
- 2) When he realizes that his parents are embittered due to his choice of wives, why does he **add** a third wife from kin?
- 3) Why are these two brides a source of bitterness to רִבְקָה?
- 4) How do we account for the new identities of his wives in עֶשָׂו (source #9)?

(10) רש"י בראשית ל"ו:ב

(ב) עֵדָה בַּת-אֵילָן – היא בשמת בַּת-אֵילָן, ונקראת בשמת על שם בשמים שהיתה מקטרת לעבודה זרה.
 אֱהֻיבָמָה – היא יהודית, אותו רשע כינה שמה יהודית, לומר: שהיא כופרת בעבודה זרה כדי להטעות את אביו
 (ג) בשמת בַּת-יִשְׁמָעֵאל – ולהלן קורא לה: מחלת. מצאתי בהגדה מדרש ספר שמואל (מדרש שמואל פרק י"ז): **שלשה מוחלין על כל עוונותיהם: גר משמתגייר, והעולה לגדולה, והנושא אשה.** ולמד הטעם מיכן, לכך נקראת מחלת, שנמחלו עוונותיו.

(11) לקח טוב בראשית ל"ו:ב

כי עֵדָה בַּת-אֵילָן היא בשמת בַּת-אֵילָן. ואֱהֻיבָמָה בַּת-עֵנָה היא אֱהֻיבָמָה בַּת-בָּאָרִי. כי **עֵין** ו**בָּאָר** אחד היא.
 בשמת בַּת-יִשְׁמָעֵאל. היא מחלת בַּת-יִשְׁמָעֵאל.

(12) רד"ק בראשית ל"ו:ב-ג

עֶשָׂו – לא זכרן בשמות שזכרן מתחלה, כי שני שמות היו לכל אחת מהן, והרבה נמצאים במקרא כזה.
 וכן צבעון – זכרו למעלה בשם בארי. וכן בשמת – ולמעלה זכרה: מחלת.

(13) רשב"ם בראשית ל"ו:ב

(ב) עשו לקח את נשיו מבנות כנען – המדקדק יתן לב כי בפרשה ראשונה של תולדות יצחק נאמר יהודית בת בארי החתי, בשמת בת אלון החתי, מחלת בת ישמעאל, ובפרשה זו לא הוזכר בת בארי כלל, לא שמה ולא שם אביה, אבל {אלון} וישמעאל אביהן של שתי נשיו הראשונות הוזכרו, שהוחלפו שמות הבנות כאשר מצינו בכמה מקומות. בשמת בת אלון נקראת כאן עדה בת אלון, ומחלת בת ישמעאל נקראת כאן בשמת. **לכן יש לומר יהודית בת בארי מתה בלא בנים**, אבל בת אלון ובת ישמעאל היו להם בנים המפורשים כאן. ואהליבמה בת ענה בת צבעון החי לקח אחרי כן, אחר שהלך לו לשבת בהר שעיר ונתחתן בבני שעיר החו {ר'י, ככתוב לפנינו: כי אהליבמה היתה בת ענה בן צבעון בן שעיר החורי, וגם תמנע פילגש אליפז כתובה שם בבני שעיר. ולפי שאהליבמה אשתו אחרונה היתה, לפיכך מזכיר אותה ואת בניה בכל הפרשיות האילו לבסוף.

(14) ר' יוסף בכור שור בראשית ל"ו:א

עדה ובשמת היו להן שתי שמות: עדה שמה בשמת, ובשמת {שמה} מחלת באלה תולדות ויהודית לא ילדה

(15) רמב"ן בראשית ל"ו:ב-ג

(ב-ג) עדה בת אלון – היא בשמת בת אלון, ונקראת בשמת על שם שהיתה מקטרת בשמים לעבודה זרה. ואהליבמה – היא יהודית. אותו רשע כינה שמה יהודית לומר שהיא כופרת בעבודה זרה כדי להטעות את אביו. בשמת בת ישמעאל – ולהלן קורא לה: מחלת. מצאתי בהגדת מדרש ספר שמואל: שלשה מוחלין להן עונותיהן: גר שנתגייר, והעולה לגדולה, והנושא אשה. ולמד הטעם מכאן, לכך נקראת: מחלת, שנמחלו לו עונותיו. כל זה לשון רבינו שלמה.

והנה לא נתן טעם באבי אהליבמה שנקרא שם: בארי, וכאן: ענה, ובשמת בת ישמעאל יהיה שם העצם, והוא שם תאר לקיטור הבשמים. ובבראשית רבה אמרו: נתן עשו דעתו להתגייר, מחלת – שמחל לו הקב"ה על עונותיו, בשמת – שנתבשמה דעתו עליו. והנה שניהם תאר, אין שם העצם נודע בה. ולכך אמר ר' אברהם כי היו לה שני שמות, וגם לאביה.

ויתכן לומר כי השתים נשים ההם מתו בלא בנים, אולי נענשו בעבור שהיו מרת רוח ליעזק ולרבקה, **ונשא אחות אשתו בת אלון ואחרת אהליבמה בת ענה**, אבל בת ישמעאל אחות נביות בעבור שהיה לה שם כעור בלשון הקדש, מחולי, קרא את שמה בשם הנכבד אשר היה לאשתו הראשונה מלשון בשמים, כי היתה חביבה עליו בעבור שהיתה ממשפחתו ואיננה רעה בעיני יצחק אביו.

(16) דות א, ב

וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נַעֲמִי וְשֵׁם שְׁנֵי בָנָיו מְחִלָּן וְכִלְיוֹן אֶפְרַתִּים מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה וַיָּבֹאוּ שְׁדֵי-מוֹאָב וַיְהִי-שָׁם:

(17) דברים כא, טו

כִּי-תֵהֵינּוּ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָה וְהָאֶחָת שְׂנוּאָה וַיֵּלְדוּ-לוֹ בָּנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֶּן הַכֹּבֵד לַשְּׂנֵי־אָה:

(18) מלאכי א, ג-ב:ד

(א) מִשָּׂא דְבִרְהָ אֱלִי־יִשְׂרָאֵל בִּיד מְלָאכִי: (ב) אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אִמֶּר ה' וְאִמַּרְתֶּם בְּמֶה אֶהְבֵּתָנוּ הַלּוֹא־אֵחַ עָשׂוּ לִיעֶקֶב נֶאֱסֶה ה' וְאֶהְבֵּת אֶת־יַעֲקֹב: (ג) וְאֶת־עָשׂוּ שְׂנֵאתִי וְאֲשֵׁים אֶת־הָרִי שְׂמִמָּה וְאֶת־נַחֲלָתוֹ לְתַנּוֹת מִדְּבָר: ...וְאִמַּרְתֶּם עַל־מֶה עָל־כִּי־ה' הָעִיד בֵּינִי וּבֵין אִשְׁתִּי נְעוּרֶיךָ אֲשֶׁר אֶתָּה בְּגִדְתָּה בָּהּ וְהִיא חִבְרַתְךָ וְאִשְׁתִּי בְרִיתְךָ: